

Fundacja Legalna Kultura
Dział Edukacji

Szkoła ponadpodstawowa

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 2 marca 2018 r.)

Szkoła ponadgimnazjalna

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 27 sierpnia 2012 r.)

Scenariusz z wykorzystaniem nowych mediów
i pracy w grupach (90 min)

**Przepis na kłopoty rodzinne.
O rodzinach hrabiego Henryka
i Jacka Torrence'a
– *Nie-Boska komedia* Zygmunta Krasińskiego
i *Lśnienie* w reżyserii Stanleya Kubricka**

Opracowała: Małgorzata Bazan

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe
Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz
tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Projekt współfinansowany przez

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Dofinansowano
ze środków
Ministerstwa
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

© Fundacja Legalna Kultura
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 121
00-514 Warszawa
e-mail: edukacja@legalnakultura.pl

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ doskonali umiejętność analizy i interpretacji tekstu literackiego
- ✓ doskonali umiejętność analizy i interpretacji filmu/scen filmowych
- ✓ rozpoznaje i odczytuje symbole pojawiające się w tekstach kultury (np.: lustro, labirynt)
- ✓ rozpoznaje cechy gatunkowe horroru
- ✓ zna twórczość Stanleya Kubricka

Metody:

- ✓ praca z tekstami kultury
- ✓ praca w grupach

Środki dydaktyczne:

- ✓ karty pracy
- ✓ fragmenty dramatu *Nie-Boska komedia* Zygmunta Krasickiego

Przygotowanie do lekcji:

Uczniowie i uczennice widzieli film Stanleya Kubricka pt: *Lśnienie* oraz przygotowali materiały na temat twórczości reżysera.

Powiązanie z podstawą programową z 2 marca 2018 r.:

ZAKRES PODSTAWOWY

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową),

- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielanekę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe,
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego,
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe,
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji,
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje,
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych,
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej,
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny,
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

ZAKRES ROZSZERZONY

- 1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej,
- 2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych,
- 5) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji,

- 6) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną,
- 7) określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; rozpoznaje odmiany synkretyzmu (rodzajowego, gatunkowego) oraz interpretuje jego znaczenie,
- 9) rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych,
- 13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację,
- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki,
- 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki,
- 7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

ZAKRES ROZSZERZONY

- 3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej,
- 4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty,
- 6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach,

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych,

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie,
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki,
- 9) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych,
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów.

IV. Samokształcenie.

ZAKRES PODSTAWOWY

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska,
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach,
- 3) korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej,
- 5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł,
- 9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny,
- 10) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych,
- 11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość.

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

IV etap edukacyjny – zakres podstawowy wymaganie szczegółowe:

II. 1.1 prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki,

II. 1.2 określa problematykę utworu,

II. 1.3 rozpoznaje konwencję literacką (stałe pojawianie się danego literackiego rozwiązania w obrębie pewnego historycznie określonego zbioru utworów),

II. 2.2 dostrzega w czytanych utworach cechy charakterystyczne określonej epoki,

II. 2.4 rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera,

II. 3.1. wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (np. słowa-klucze, wyznaczniki kompozycji),

II. 3.2 wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty (np. literackie, kulturowe, filozoficzne, religijne),

II. 3.3 porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich,

II. 3.4 odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu.

Przebieg lekcji:

1. FAZA WSTĘPNA

Lekcję rozpoczynamy od prezentacji wiadomości na temat życia i twórczości Stanleya Kubricka. Zadanie uczniów i uczennic polegało na wcześniejszym przygotowaniu informacji w formie wybranej przez nauczyciela/nauczycielkę (np.: prezentacja PowerPoint, referat, blog, itp.). Wybrany uczeń/wybrana uczennica lub grupa prezentuje temat. Można też posłużyć się prezentacją multimedialną: goo.gl/BKLEj3.

2. FAZA REALIZACYJNA

1. Analiza i interpretacja *Nie-Boskiej komedii*, praca na fragmentach tekstu dramatu – charakterystyka Męża, Marii i Orcia; tragedia rodziny.

Mąż – żeni się z błahych powodów (mówi o urodzie Marii, nie zwraca uwagi na jej cechy wewnętrzne), szybko nudzi się małżeństwem i żoną; nie może znieść rutyny życia codziennego, odczuwa rozczarowanie i znużenie; pragnie wielkich, wzniosłych uczuć, chce wrażeń i czegoś niebanalnego; rzuca na siebie przekleństwo w trakcie trwania ślubu, uważa się za artystę, poetę prawdziwego, choć nie potrafi rozpoznać zła w duchu Dziewicy, za którym podąża. Opuszcza żonę. Jest nawet wobec niej okrutny („powiniennem cię kochać”), nie interesuje się Orciem (nie przychodzi na chrzest), goni za duchem Dziewicy, dopóki nie zobaczy w nim rozkładających się zwłok. Kiedy wraca do domu, jest za późno – Maria umiera, wkrótce potem Orcio traci wzrok. Mąż (hrabia Henryk) jest, z naszej, współczesnej perspektywy egoistą skupionym na sobie i swoich potrzebach, ma dość dobre zdanie o sobie, a żonę traktuje z góry, jak istotę niższą. Nie jest zdolny do prawdziwej miłości. Jest też jednak typowym bohaterem romantycznym – to znaczy: właśnie indywidualistą skupionym na sobie.

Maria – wierna, kochająca, czuła; wychodzi za mąż z miłości, oczekuje stworzenia prawdziwej rodziny, pokłada w Mężu nadzieje, pragnie normalnego, spokojnego domu i ciepła rodzinnego. Mąż ją krzywdzi, porzuca, choć ona zwraca uwagę na „siarkę i zaduch grobowy”, ponieważ rozpoznaje w Dziewicy trupa; po odejściu Męża modli się, by mu

dorównać i stać się poetką; dar ten doprowadza ją do obłądzenia. Maria słyszy głosy, ma zwiady, umiera w szpitalu dla obłąkanych.

Orcio – syn hrabiego i Marii, „naznaczony” podczas chrztu, namaszczonej na poetę; wcześniej traci matkę i wychowywany jest przez ojca; posiada szczególne zdolności profetyczne. To on na cmentarzu rozmawia ze zmarłą Marią, słyszy ją, posiada więc nadprzyrodzone zdolności; jest też prawdziwym poetą i to stanie się przyczyną klęski – Orcio nie ma kontaktu z rówieśnikami, jest samotny, „skazany” na towarzystwo ojca, nadwrażliwy, delikatny, przeżywa głęboko swój dar (lub przekleństwo). W toku dramatu ślepnie; przewiduje śmierć swoją i hrabiego.

2. Analiza i interpretacja filmu *Lśnienie*. Nauczyciel/nauczycielka dzieli klasę na trzy grupy. Każda otrzymuje kartę pracy i charakteryzuje jedną z trzech postaci (w załącznikach).

3. Podsumowanie wyników analiz – prezentacja pracy grupowej i porównanie postaci: hrabiego Henryka i Jacka, Marii i Wendy, Orcia oraz Danny'ego.

Wnioski:

Hrabia Henryk – Jack

Podobieństwa – obaj uważają się za pisarzy, odczuwają potrzebę tworzenia, lecz nie są artystami prawdziwymi, nie potrafią rozpoznać zła, a nawet zostają przez nie uwiedzeni (trup Dziewicy i rozkładające się zwłoki kobiety z pokoju 237). Obaj mają poczucie wyższości, indywidualizmu, wydaje im się, że są wyjątkowi, odczuwają nudę i znużenie („Nudzą Jacka takie sprawy, ciągła praca, brak zabawy”), doprowadzają do rozpadu rodziny.

Różnice – Jack kilkakrotnie pije alkohol, więc – być może – to on przyczynia się do wybuchu agresji. Istnieje także prawdopodobieństwo, że Jack popada w chorobę psychiczną (mowa o niej na początku filmu), która jest efektem odosobnienia.

Maria – Wendy

Podobieństwa – obie kochają mężów, są ostoją rodziny (Wendy przynosi Jackowi śniadanie do łóżka, reaguje na jego krzyki); są prostolinijne, wierne, kochają synów.

Różnice – Maria jest poetką i traci zmysły, niejako „poddaje się”, umiera; Wendy natomiast widzi duchy zmarłych jako ostatnia, nie posiada raczej zdolności nadprzyrodzonych, ale za to zmienia się z przysłowiowej „kury domowej” w kobietę walczącą o życie syna i swoje, dziecko jest dla niej najważniejsze (scena, kiedy Wendy pomaga prześlizgnąć się Danny'emu przez okno).

Orcio – Danny

Podobieństwa – obaj są dziećmi nadwrażliwymi, obdarzonymi zdolnościami profetycznymi (Danny mówi Wendy przed przeprowadzką, że nie chce jechać do hotelu), widzą duchy i kontaktują się ze światem zmarłych, odczuwają zło.

Różnice – Orcio umiera, Danny wraz z matką opuszcza hotel po tym, jak udaje mu się wywieść w pole Jacka. Ten ostatni jest też odważniejszy (może nawet zdeterminowany, by uratować matkę i siebie).

3. FAZA PODSUMOWUJĄCA

Przypomnienie wiadomości na temat romantycznych źródeł horroru i tzw. haseł epoki, dzięki którym rodzi się gatunek i które podtrzymują fascynację tym, co mroczne, nietypowe, dziwne i tajemnicze (irracjonalizm, mistycyzm, profetyzm, poetyka tajemnicy świata przedstawionego, fantastyka). Odniesienie do tekstów romantycznych np.: Lilie Adama Mickiewicza, Drakula Brama Stokera, Doktor Jekyll i pan Hyde Roberta Louisa Stevensona, Frankenstein Mary Shelley, nowele wczesnego romantyzmu z tomu Czarny pająk, itp.; Podanie/przypomnienie definicji horroru (Słownik terminów literackich). Do wykorzystania prezentacja multimedialna: goo.gl/pQc8wY.

Nie-Boska komedia i *Lśnienie* jako horrory – luźna rozmowa z uczniami i uczennicami na temat elementów horroru w poznanych tekstach. Uczniowie i uczennice powinni zwrócić uwagę np.: na ducha Dziewicy (rozkładające się zwłoki), niewiarygodne zdolności profetyczne Orcia, szaleństwo Marii, rolę muzyki w filmie, atmosferę grozy i niepewności, szaleńczą pogon Jacka za żoną i synem, zmiany, jakie dokonują się w Jacku, itp.

Zajęcia warto zakończyć testem Kahoot! dotyczącym romantycznych źródeł horroru: goo.gl/a8Wf8c.

Zadanie domowe:

Zastanówcie się, jaką rolę w budowaniu postaci i napięcia w filmie odgrywa muzyka. Dokonajcie analizy i interpretacji jednej, wybranej sceny.

Proponowana bibliografia:

1. A. Helman, *Twórcza zdrada. Filmowe adaptacje literatury*, Poznań 1998.
2. A. Helman, A. Pitrus, *Podstawy wiedzy o filmie*, Gdańsk 2008.
3. P. Kletowski, *Filmowa odyseja Stanleya Kubricka*, Kraków 2007.
4. A. Kołodyński, *Seans z wampirem*, Warszawa 1986.

Karty pracy do analizy fragmentów filmu

Karta pracy nr 1 – grupa I

Jack

- W punktach zbierzcie podstawowe informacje na temat bohatera.
- Jack jest bohaterem dynamicznym, przechodzi przemianę. Na podstawie dwóch poniższych kadrów określcie, jak zmienił się Jack.

(źródło: materiały od dystrybutora GALAPAGOS Films)

- Przypomnijcie sobie i zapiszcie sceny, które pokazują przemianę Jacka (np.: traktowanie żony i syna). Dlaczego budzą one niepokój w odbiorcy?
- Przypomnijcie sobie sceny, które mogą wskazywać na to, że Jack jest alkoholikiem. Jak się wtedy zachowuje? Co mówi? Jaki jest jego stosunek do alkoholu?
- Zastanówcie się, czy są w filmie sygnały świadczące o tym, że Jack po prostu postradał zmysły, np.: cierpi na rozdwojenie jaźni. Przypomnijcie sobie, ile razy Jack mówi jakby „do lustra”.

Karta pracy nr 2 – grupa II

Wendy

1. W punktach zbierzecie podstawowe informacje na temat bohaterki.
2. Życie Wendy w hotelu zmienia się. Na podstawie dwóch poniższych kadrów określcie, jak zmieniło się owo życie w hotelu Overlook przy boku męża.

(źródło: materiały od dystrybutora GALAPAGOS Films)

3. Przypomnijcie sobie i zapiszcie sceny, które pokazują przemianę Wendy (zwróćcie uwagę na charakteryzację).
4. Jak zinterpretowalibyście scenę, w której Wendy wraz z Danny'ym spaceruje po labiryncie z żywopłotu. Co symbolizuje ów labirynt i jak ta symbolika odnosi się do życia Wendy (do dalszych wydarzeń w filmie)?
5. Jakie, Waszym zdaniem, znaczenie dla wymowy postaci ma dobór aktorki Shelley Duvall? Zwróćcie uwagę na typ urody, sposób gry aktorskiej.

Karta pracy nr 3 – grupa III

Danny

1. W punktach zbierzecie podstawowe informacje na temat bohatera.
2. Życie Danny'ego w hotelu zmienia się. Na podstawie dwóch poniższych kadrów określcie, czego doświadczył Danny w hotelu i jak wydarzenia te zmieniły jego życie.

(źródło: materiały od dystrybutora GALAPAGOS Films)

3. Danny ma nadprzyrodzone zdolności. Przypomnijcie sobie sceny, które to obrazują. Jakie uczucia budzą one w widzach?
4. Co, w kontekście daru Danny'ego, oznacza tytułowe lśnienie?
5. Jakie znaczenie dla wymowy horroru i klimatu filmu ma zastosowanie takiej perspektywy, która pokazuje punkt widzenia bohatera (point-of-view shot)? Przypomnijcie sobie sceny z udziałem Danny'ego, w których widzimy dokładnie to, co widzi bohater.